

Sami Syrjämäki

Kulttuurihistoria, tulkinta ja etiikka

Sakari Ollitervo, Jussi Parikka ja Timo Väntsi (toim.),
Kohtaamisia ajassa. Kulttuurihistoria ja tulkinnan teoria.
 Cultural History – Kulttuurihistoria 3. Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaine,
 Turku 2003. 288 s.

Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaine on julkaissut vuodesta 2002 alkaen kiinnostavaa kirjasarjaa *Cultural History – Kulttuurihistoria*. Sarjassa on ilmestynyt jo viisi niteä, joista osa on englannin- ja osa suomenkielisiä. Niteet ovat laajan ja poikkeittieteellisen kirjoittajakunnan artikkelikokoelmia. Niissä tarkastellaan kulttuurihistoriaa ja sen metodologisia kysymyksiä. Sarja on tutustumisen arvoinen kaikille intellektuaali- ja kulttuurihistoriasta kiinnostuneille.

Sarjassa ilmestynyt tulkinnan teoriaa käsittelevä nide on nimeltään *Kohtaamisia ajassa*. Sen sisältämät kaksitoista artikkelia liikkuvat laajahkolla teoreettisella kentällä, joskin painotus on fenomenologian ja hermeneutiikan perinteissä. Kirjassa käsitellään mm. Hans-Georg Gadameria, Paul Ricoueria, Michel Foucault'ta, Carlo Ginzburgia, Maurice Merleau-Pontya, Friedrich Kittleria, Martin Heideggeria ja Quentin Skinneria.

Kokoelmasta aistii, että kirjoittajat käsittelevät itselleen merkityksellisiä ongelmia. Osa teksteistä etenee jopa aitoon snellmanilaiseen tyyliin osoittaessaan reittejä, joita pitkin kirjoittaja on nykyiseen positiionsa saapunut. Ongelmiin ei esitetä yksiselitteisiä ratkaisuja vaan ote on ennemminkin ovia avaava kuin sulkeva. Artikkelit täyttävät myös akateemisuuden kriteerit vaikka eivät hengeltään olekaan kaikkein tyyppisimpiä tieteellisiä artikkeleita – joita lukiessaan tulee joskus mieleen, että artikkelin merkitys kirjoittajalle on vain ja ainoastaan uusi merkintä julkaisu- ja tulkintatutkimuksen alalla.

Heideggerista Skinneriin, tulkinnasta etiikkaan

Artikkeleista ensimmäisessä Jaakko Penttinen tarkastelee Heideggerin käsitystä historiallisuudesta ja pyrkii tuomaan sen vuoropuheluun historian tutkimuksen kanssa osoittamalla tällaisten peruskäsitteiden (ts. historian filosofian) merkityksen historian tutkimukselle. Hänen teesinsä on, että historiantutkimuksella ja filosofialla on yhteys, joka ei aktualisoidu ainoastaan niinä hetkinä kun historian tutkimuksen käytännölliset ongelmat nostavat ne esille. Penttisen mukaan filosofialla on annettavaa historiatieteelle filosofiana eikä ainoastaan apu-tieteenä. Tämä teema toistuu useissa kokoelman artikkeleissa.

Toisessa artikkelissa Sakari Ollitervo tarkastelee Gadamerin käsityksiä historiantutkimuksesta. Gadameria käsittelee myös Hanna Meretojan artikkeli, mutta hän tuo mukaan myös Ricouerin. Ollitervon ilmaisu kulkee hetkittäin ehkä turhan lähellä Gadamerin kirjoitusta, mutta muuten artikkeli avaa horisontteja onnistuneesti. Meretoja kiinnittää selkeässä artikkelissaan erityistä huomiota ymmärtämiseen itse-tietoisuutta nostavana ja identiteettiä muokkaavana prosessina.

Heidegger ja Gadamer jatkavat läsnäolona Maria Sellin artikkelissa, ja mukaan tulee myös Vattimo. Sell tarkastelee hermeneutiikan traditiota modernin filosofiana, sen tulkitsijana ja kriitikkona. Sellin mukaan historian tarkastelu mahdollisuuksina johtaa oma ajan kriittiseen arviointiin ilman pyrkimystä ylittää sitä.

Valter Viljanen pohtii Michel Foucault'n ajatusta genealogiasta filosofian ja historiantutkimuksen välimaastona, ”historiallisena ontologi- ja logiana”. Foucault'n vinkki historioitsijoille on siirtyminen objektikeskeisyydestä kysymykseen mitkä ovat ne käytännöt, jotka konstituivat objektin jonakin.

Jussi Parikka tuo mielenkiintoisessa artikkelissa Kittlerin avulla esiin mediateknologian vaikutuksia tuotettuihin merkityksiin ja kysyy missä määrin hermeneutiikan tai ainakin Gadamerin universalistinen käsitys kielellisyydestä on ongelmallinen.

Eva Johanna Holmberg liikkuu Carlo Ginzburgin jäljillä. Hän tarkastelee historiankirjoitusta ja -tutkimusta salapoliisitarinan ja -työn kaltaisena toimintana, joka johdattelee näkemään mitä pinnan alle on kätkeytynyt.

Mielenkiintoisia avauksia ovat myös Ulla-Maija Matikaisen kriittiset pohdiskelut siitä, mitä sanottavaa Merleau-Pontyn ruuminfenomenologialla voi olla kulttuurihistorialliselle tutkimukselle. Kielelliseen sidotun historioitsijan haasteeksi Merleau-Pontyn suhteen muodostuu tämän uppoutuminen ei-kielelliseen kokemukseen.

Gadamer ja Heidegger palaavat tarkastelun keskiöön Kimi Kärjen artikkelissa, jossa hän tulkitsee audiovisuaalista materiaalia (esimerkkinä Pink Floydin konserttitallenne) fenomenologis-hermeneuttinen ajattelu apunaan. Kärki kehittää ajattelua hedelmällisellä tavalla rock-konsertin tulkinnan kehikoksi vaikkakin toteaa, että saksalaisen professorin ja

rock-konsertin välillä vallitsee tietty ”ajatuksellinen distanssi”.

Heli Rantala nostaa esiin kaksi erilaista tapaa lähestyä historiallisia tekstejä. Hän asettaa vastakkain kaksi kontekstia (ehkä aavistuksen asetelmia kärjistäen), tekstin historiallisen kontekstin ja nykykeskusteluiden kontekstin, ja rakentaa oman positionsa vastakkainasettelun välimaastoon.

Tieteen etiikka on ollut vilkkaan keskustelun kohteena viime vuosina, mutta historiatieteen tai erityisesti kulttuurihistorian harjoittamisen eettiset kysymykset ovat jääneet vähäiselle huomiolle. Timo Väntsi analysoi Kari Immosen oppikirjassa *Kulttuurihistoria – johdatus tutkimukseen* avautuvia arvoja. Tämän kautta hän kartoittaa historiantutkimukselle ominaisia arvovalintoja ja päätelee, ettei historioitsijan ole mahdollista välttää arvovalintoja työssään.

Kirjan päättävässä artikkelissa Pirkka Leino tarkastelee kritiikin ja historiantutkimuksen kohtaamismahdollisuuksia. Foucault’n, Adornon ja erityisesti Derridan ajatteluun nojautuen hän haluaa osoittaa, että historiatutkimus on nimenomaan tuomioistuin; historian tulkinta on aina poliittista.

Kaiken kaikkiaan kirja on miellyttävää lukemista. Vain paikoittain lukukokemusta häiritsee, että kirjoittaja kirjoittaa liian lähellä saksalaisten filosofien omaa tyyliä. Mutta tämä ei muodostu suureksi ongelmaksi. Turun Kulttuurihistorian oppiaineen julkaisusarja on mainio esimerkki virkeästä akateemisesta toiminnasta.